

Cami

Sanki önemli bir buluşmuş gibi anlatılır. Olay bin küsur yıl önce geçmiş. Dehrinin biri camiye gelmiş ve oradakilerden Allah'ın varlığını kendisine kanıtlaması için aralarından en bilgesini seçmelerini istemiş. Cemaat, çocuk sayılacak yaşta birini işaret etmiş. Belli bir saatte camide buluşup konuşmayı kararlaştırmışlar. Buluşma saati geldiğinde çocuk hariç herkes oradaymış. Beş dakika geçmiş gelmemiş, on dakika geçmiş gelmemiş. Dehri keyiflenmiş, “beceremeyeceğinizi anladınız, çocuğa havale ettiniz, o da kaçtı” mealinden eleştirilere başlamış ki çocuk nefes nefese, kan ter içinde koşarak camiye girmiş. Hep bir ağızdan “Ne oldu?” diye sormuşlar.

Çocuk, nehirin diğer yakasında olduğunu, selin nehri taşırdığını ve köprüyü yıktığını söylemiş. Dehri “E, nasıl geldin o zaman” diye sormuş. Çocuk anlatmaya başlamış. Tam yetişemeyeceğini düşünürken ağaçlar baltayla kesilmiş gibi kendiliğinden kesilip devrilmeye başlamış. Sonra kendi kendilerine budanmış. Bu arada sarmaşıklar kalın halat olmuş kendiliğinden. Birleşip köprü olmuşlar. Çocuk da köprüden geçip koştur koştur gelmiş. Dehri sormuş: “Hiç ağaçlar kendiliğinden kesilip budanır mı? Sarmaşıklar kendiliğinden halat olur mu? Birleşip kendi kendilerine köprü olur mu?” Çocuk da yanıtı yapıştırmış tabi ki: “Sen demiyor muydun evren kendi kendine oluyor diye? Daha bir köprünün bile kendiliğinden olabileceğini kabul etmiyorsun, nasıl evrenin yaratıcısız oluştuğunu ileri sürersin?”

Bir sözün hem kendisi hem karşıtı mantıksal olarak aynı geçerlilikte olabilir mi? Antinomiler, görünüşte tam da böyledir. Mantık, sonlu ögelerle yapılacak çözümlenmelerde geçerlidir; sonsuzluğa uygulandığında şaşırır. Bu durumun en iyi örneği, sayma sayılarla doğal sayıların karşılaştırılmasıdır. Sayma sayılar, “1, 2, 3, ...” diye saydığımız sayılardır. Doğal sayılarda buna sıfır eklenir; 0, 1, 2 ... Doğal sayıları sayma sayılara bir eleman ekleyerek kurduğumuza göre doğal sayılar, sayma sayılardan bir fazladır; bu fazla da sıfırdır. Pek de öyle sayılmaz. Doğal sayılardaki sıfırı sayma sayılardaki 1 ile, doğal sayılardaki biri sayma sayılardaki 2 ile, doğal sayılardaki ikiyi sayma sayılardaki 3 ile ve böylece doğal sayılardaki sayıları bir fazlası olan sayma sayılardaki sayıyla sonsuza kadar endekslersek her doğal

sayıya karşı bir sayma sayısı vardır. Yani bir fazla olan doğal sayılar, aynı zamanda sayma sayılardakilerle aynı adettedir. Mantıken beş eksik, on fazla, üç katı ve yarısı da olur. Mantık, sonsuzluğa uygulandığında şaşırır.

Çocuğun öyküsündeki söz konusu olan antinomidir; yani tersi de ussal olarak aynı yöntemle kanıtlanır. Çocuk akli işte, evrenin tümüne, yani sonsuza bir eklemiştir; Allah'ı. Aynı usavurumla, sonsuza eklenen bire bir daha eklenebilir. Dehri, "kabul Allah vardır" deyip "ama o zaman da benim dediğime varıyoruz" diye ekleyebilir. "Kütüklerin, halatların, köprünün, evrenin yaratıcısı var diyelim. Her şeyin illaki bir yaratıcısı varsa, Allah'ın da bir yaratıcısı olması gerekmiyor mu?" Buraya kadar ussal olan çocuk, ussallığı bırakıp "yoktur ve nedenini sorgulamadan kabul ediyorum" diyebilir mi? Karşılığında "karmaşıklığa ne gerek var, eğer nedenini sorgulamadan bir şeyi kabul edebiliyorsan evrenin bu biçimde yaratılmadan hep var olduğunu niye sorgulamadan kabul etmiyorsun" yanıtını almaz mı? Antinomi böyledir işte."Evrenin yaratıcısı yoktur," dersin "tanrı vardır" sonucuna varırsın. "Tanrı vardır" dersin o halde "yaratıcı yoktur" sonucuna varırsın.

Allah'ın varlığının geçersiz kanıtını geliştiren çocuğun öyküsünü, şimdilerde paralel denilen insanların yayınladıkları bir kitaptan okumuştum. Orada çocuğun İmamı Azam olduğu ileri sürülüyordu. Öykü gerçekse cami hiç şimdiki camilere benzemiyor. Allah'ı tanımayan biri camiye geliyor, Allah'ın olmadığını söylüyor ve camidekileri Allah'ın varlığını kanıtlamaya davet ediyor. Demek ki cami dindarların kutsal kapalı alanı değil, herkese açık toplanma, kamu alanıymış. Öykü gerçek değilse bile arzulanan ideali budur.

Üniversite

Ramazan sohbetleri çerçevesinde biri tutmuş "namazı hayvanlar kılmaz, namaz kılmayan hayvandır" demiş. İlk bakışta saçma, zararsız bir şarlatanlık gibi gözükse de bu ifade, içerdiği güya usavurumla anlam veremediğim bazı şeyleri anlamamı sağladı. Hayvandan hırsız olmaz; o halde hırsız değil hırsız olmayan, hayvandır. Hayvandan katil olmaz; o halde katil değil katil olmayan, hayvandır. Hayvandan cumhurbaşkanı olmaz, cumhurbaşkanı hayvan değildir, onun dışındakiler hayvandır. Bu mantığın sonucu olarak hırsız, katil,

cumhurbaşkanı hayvan değildir. Kısacası, herhalükârda hayvan oluyorum. Hayvanlıkta bir sorunum yok; hayvan olmadan hayvanlığın ötesine geçilip insanlaşamıyor. Biliyorum ki insan, hayvanlığı diğer hayvanlarla paylaşmaya devam etse de “ben” demenin getirdiği sorumluluğu yüklenerek aşan hayvandır. Yine de hoş olmuyor, insanın hayvanlığının yüzüne vurulması.

Bir akademisyen, “X, a değildir; o halde X olmayan, a’dır” biçimindeki ya da başka bir biçimdeki geçersiz akıl yürütmeyi kullanmasının vargısını geçersiz kılacağını bilir. Bilmiyorsa akademisyen değildir. Bilip de söylüyorsa vargısının geçersizliğini dile getiriyordur.

Laik Devlet

Orhan Gökdemir, “[Din devleti değil devlet dini](#)” adlı yazısında “devleti bir din devleti haline dönüştürdüğünüz zaman bu, devletin dinin değil, dinin devletin hizmetkârı haline gelmesi anlamına gelir. (...) Ve devlet din devleti oldu diye o dine inanan her birey de devletin sahibi haline dönüşmez; tam tersine devlet bir din devleti olarak o dine inananlara sınırsız hükmetme hakkına sahip olur” diye yazmış. İyi demiş, ağzına sağlık. Yalnız konu burada bitmiyor, aynı metinde “din devleti” yerine “laik devlet”, “din” yerine “laiklik” ve “dindar” yerine “laik” konulursa söz, geçerliliğini hala sürdürüyor: “Devleti bir laik devlet haline dönüştürdüğünüz zaman bu, devletin laikliğin değil, laikliğin devletin hizmetkârı haline gelmesi anlamına gelir ve devlet laik devlet oldu diye laik her birey de devletin sahibi haline dönüşmez; tam tersine devlet bir laik devlet olarak laiklere sınırsız hükmetme hakkına sahip olur.”

Çalışmanın karşılığı olarak kazandıklarıyla yaşamını sürdürenler, bunların bağımlıları ve varlıklarıyla bunların kazançları üzerinde baskı yaptıkları sürece yaşayan yedeklerinden oluşan çalışan sınıf için din devleti - laik devlet ayrımı, önemsiz biçimsel bir ayırmadır. Türkiye’de yaşanan her laiklik epizotunda, irtacaci kalkışmalara karşı verilen mücadelede irticacıların -gövdesini daha sağlamlaştırarak biçimde- yalnızca zayıf dalları budanırken her ne hikmetse irtica ile mücadeleyle eş zamanlı yürütülen bir yan faaliyet olarak sosyalistlerin

gövdesi kesilmekle kalmadı kökleri kazınmaya uğraşıldı.

* * *

Howard Ryan, "[Beyond Opt Out / A Broader Challenge to Corporate School Reform](#)" adlı yazısında ABD'de, çağın gerekleri uyarınca eğitimin dönüşme sürecinde öğretmen, veli ve öğrencilerin sürecin gelişiminde nasıl etkin olduklarını anlatıyor.

Türkiye'de üniversitede, camide, lisede, hemen her yerde gelişimi ve gelişimcileri etkinsizleştirici bir atmosfer yayılıyor. Yapılan, görülenin tersine yeterince geriye sardıktan sonra yine aynı "laik düzen"e getirme çabasıdır. O "laik düzen" in -ki şimdiye kadar bu, hep gerilemeye vardı- bundan sonra da kendisini külleri arasından doğurmak üzere bir kere daha kendini geriletmeye yöneleceği, böylece sonsuza kadar sürecek bir döngü oluşacağı umuluyor herhalde. Ama gerçekten yeni bir dünya bekliyor insanları. O dünyada ne 4+4+4'lerin, "İmam Hatip"lerin, "Kutlu Doğum Haftası"nın, kabe maketlerinin, cuma dayatmalarının, başörtüsü dayatmalarının, İslam adına her türlü dayatmanın -ki hepsi topyekün Müslümanlığa aykırıdır- kimseye bir yararı olacaktır ne de olmayan bir tehdite karşı sığınak olarak laiklik umut olacaktır. İnsanların kendilerini bunlarla sakatlanmış olarak bulacakları bir dünya geliyor. Kimse zarar görmesin istiyorum ama elden bir şey gelmiyor; zararı en çok bunların katılımcıları görüyorlar, daha da fazlasını görecekler.